

Jacek Drogosz

Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej (1952-2002)

Forum Bibliotek Medycznych 2/2 (4), 62-68

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Lek. Jacek Drogosz
Warszawa – AWF

BIULETYN GŁÓWNEJ BIBLIOTEKI LEKARSKIEJ (1952-2002)

Żywot *Biuletynu GBL* to pół wieku historii. Czasopismo zaczęło ukazywać się w roku 1952. Funkcję redaktora naczelnego od początku do roku 1971 pełnił prof. Stanisław Konopka – założyciel i wieloletni dyrektor GBL, a przez kolejne 10 lat – prof. Feliks Widy-Wirski. W pierwszych latach istnienia *Biuletyn* nie był typowym czasopismem bibliotekarskim. Swą treścią uzupełniał funkcję biblioteki, jaką było rozpowszechnianie wśród czytelników (głównie lekarzy i innych osób powiązanych z naukami biomedycznymi) informacji o bieżącej produkcji piśmienniczej. Początkowo miał charakter wykazu nabytków biblioteki.

Z czasem jego zawartość stawała się coraz bogatsza. Z wykazu nabytków „*Biuletyn*” stał się przeglądem dokumentacyjno-informacyjnym, na przestrzeni 20 lat recenzje stawały się coraz obszerniejsze, a potem zaczęły się też pojawiać publikacje z dziedziny bibliotekarstwa i informacji naukowej. Czasopismo wciąż jednak było skierowane głównie do czytelników bibliotek medycznych – do lekarzy.

Wraz z wprowadzeniem stanu wojennego w 1981 r. *Biuletyn* podzielił los wielu innych czasopism. Jego wydawanie zostało zawieszono.

W roku 1983, kiedy można było już wznowić jego wydawanie, na posiedzeniu kolegium redakcyjnego powołanego przez ówczesnego dyrektora GBL, bibliotekoznawcy i historyka książki – prof. Janusza Kapuścika, podjęto pierwsze decyzje w sprawie nowej formuły czasopisma.

Pierwsze posiedzenie Kolegium odbyło się w gmachu GBL w dniu 17 I 1983 r. Uczestniczyli w nim:

- dyrektor GBL
- dyrektorzy głównych bibliotek akademii medycznych:
- kierownik Pracowni Wydawnictw Informacyjnych GBL
- specjalista d/s oddziałów terenowych i organizacji
- kierownik Zakładu Naukowej Informacji Medycznej
- sekretarz redakcji *Biuletynu GBL*.

Prezentując nową koncepcję czasopisma, prof. dr hab. J. Kapuścik stwierdził, że jego tematyka powinna być poświęcona głównie problemom bibliotekarstwa

medycznego w Polsce. Brakowało wtedy czasopisma, które dotyczyłoby w całości tej tematyki, stanowiłoby kronikę z życia bibliotek medycznych, odzwierciedlałoby ich działalność, prezentowało sylwetki ludzi zasłużonych dla tej dziedziny bibliotekarstwa. Dział krytyki lekarskiej postanowiono zlikwidować. Recenzowane miały być tylko publikacje dotyczące zagadnień bibliotekarstwa. Bazę twórczą czasopisma stanowić miały – poza GBL – biblioteki akademii medycznych.

Zawartość czasopisma miała być podzielona na trzy części:

- Artykuły – dotyczące różnorodnych, bieżących problemów bibliotekarstwa medycznego jak również zagadnień historycznych.
- Kronika – dokumentowanie wydarzeń z życia bibliotek medycznych, prezentacja sylwetek ludzi zasłużonych dla bibliotekarstwa, informacje o zjazdach, spotkaniach itd.
- Recenzje – w zakresie bibliotekarstwa i informacji naukowej.

Informacje o nowościach z zagranicy miały być sygnalizowane w postaci informacji adnotowanej.

Artykuły przeznaczone do publikacji podlegać miały ocenie członków kolegium redakcyjnego.

Wydany w następstwie decyzji dyrektora GBL i kolegium „Regulamin pracy redakcji Biuletynu Głównej Biblioteki Lekarskiej” określał „Biuletyn” jako „organ medycznej sieci biblioteczno-informacyjnej”. Główna Biblioteka Lekarska była nadal instytucją sprawczą „jako Centralna Biblioteka Medycyny, Kultury Fizycznej i Turystyki oraz jako Centrum Naukowej Informacji Medycznej”. Skład redakcji czasopisma stanowić mieli:

- redaktor naczelny,
- sekretarz redakcji,
- redaktor stylisty i korektor,
- redaktor techniczny,
- komitet redakcyjny.

Redaktor naczelny (z urzędu – dyrektor GBL) odpowiedzialny był za „całokształt polityki wydawniczej pisma, zgodność tej polityki z zasadami określonymi przez Komitet Redakcyjny, za gospodarkę finansową redakcji oraz za zgodność opublikowanych tekstów z przepisami prawa prasowego i wytycznymi Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk. Do zadań redaktora naczelnego należało również pozyskiwanie autorów i współpracowników, dbałość o poziom merytoryczny publikowanych tekstów, zwoływanie posiedzeń komitetu redakcyjnego, akceptowanie umów z autorami i opiniodawcami.

Sekretarzem redakcji miał być jeden z pracowników GBL, powoływany przez dyrektora GBL. Odpowiadał on za prawidłowy przebieg procesów redagowania pisma oraz jego ostateczny kształt formalny. Sekretarz redakcji zobowiązany był m. in. do: prowadzenia korespondencji z autorami i opiniodawcami oraz przygotowywania z nimi

umów, kompletowania materiałów do publikacji i przedstawiania ich do akceptacji redaktorowi naczelnemu i Komitetowi Redakcyjnemu, opracowania redakcyjnego tekstów, organizowania współpracy, przygotowania rozliczeń finansowych dla Działu Księgowości GBL. Przez prawie 20 lat – do roku 2002 pełnił tę funkcję bibliotekarz dyplomowany mgr Bogumił Nowakowski, szczegółowo nadzorując całość procesu wydawniczego czasopisma. Od 1992 r. do redakcji dokooptowano dra Edwarda Pignonia.

W skład komitetu redakcyjnego wchodzić mieli z urzędu dyrektorzy GBL i Bibliotek Głównych Akademii Medycznych oraz Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego. Posiedzenia miały się odbywać jeden raz w okresie między publikacjami kolejnych zeszytów pisma, z inicjatywy redaktora naczelnego.

Do zadań Komitetu Redakcyjnego należało m.in.:

- ocena ostatniego opublikowanego zeszytu,
- akceptacja po ewentualnych poprawkach przedłożonego materiału do opublikowania w następnym zeszycie,
- inicjowanie i zatwierdzanie koncepcji, projektów, zmian w zakresie polityki wydawniczej czasopisma i jego kształtu edytorskiego,
- współpraca z redakcją w zakresie pozyskiwania autorów i tekstów do publikacji.

Stylista, korektor i redaktor techniczny mieli być pracownikami GBL, którzy powierzane mieliby obowiązki w ramach zakresów czynności.

Materiały nadesłane do redakcji z inicjatywy autorów podlegały ocenie i kwalifikacji do druku według ogólnie stosowanych zasad bez zobowiązań finansowych redakcji.

Kształt edytorski czasopisma przedstawiał się następująco: Biuletyn zawierał 92, 96 lub 100 stron w oprawie zeszytowej. Okładka drukowana z apli zawierała m. in. tytuł, ISSN, numery rocznika, roku oraz nr ciągły zeszytu, na str. 2 - skład redakcji, telefony, adresy, dane dotyczące kolportażu oraz notkę wydawniczą, na str. 3 – spis treści,

Skład zawierał zasadniczo 2 części. W pierwszej zamieszczane były artykuły merytoryczne obejmujące w zasadzie 2/3 objętości zeszytu, w drugiej – różnego rodzaju materiały informacyjne o zmiennym składzie w zależności od aktualnych wydarzeń i posiadanych materiałów.

W ciągu 15 lat od wzmiankowanego posiedzenia Kolegium Redakcyjnego, które wprowadziło zmianę formuły Biuletynu GBL ukazały się 23 numery tego czasopisma. Znakomitą część zamieszczanych w nich publikacji stanowiły materiały (referaty, komunikaty, dyskusja) z corocznych konferencji problemowych bibliotek akademii medycznych i GBL. Była to dobra okoliczność, ponieważ tematykę i dobór problemów na konferencje ustalali dyrektorzy: GBL i bibliotek uczelni medycznych, zaangażowani w bieżące sprawy bibliotekarstwa medycznego i informacji naukowej oraz znający je.

Materiały te jednak nie wystarczały na wypełnienie łamów czasopisma. Zamawiano więc u różnych autorów artykuły i recenzje, w tym oczywiście u bibliotekarzy praktyków. Jednakże kiedy w pierwszym przypadku łatwiej było uzyskać zamówione materiały, to praktycy często o dużych osiągnięciach i doświadczeniach zawodowych w bibliotekach, z braku czasu lub innych powodów pisali mało.

Duże problemy sprawiało zdobywanie materiałów o medycznych bibliotekach i naukowej informacji medycznej w innych krajach. Zamawiano je okazjonalnie u autorów polskich lub zagranicznych. Dostarczały je też konferencje międzynarodowe organizowane również w Polsce. Uzyskiwano też sprawozdania z wyjazdów zagranicznych polskich bibliotekarzy. Tego rodzaju materiałów nie było jednak zbyt dużo.

W celu urozmaicenia oferty redaktorzy *Biuletynu GBL* okazjonalnie zamieszczali reportaże o znanych postaciach związanych z bibliotekarstwem medycznym np. lekarzach bibliofilach, redaktorach wydawnictw księgoznawczych, księgarzach, hojnych ofiarodawcach książek dla bibliotek medycznych itp.

Wszelkiego rodzaju sprawozdania oraz materiały do kroniki o bieżących wydarzeniach uzyskiwano od pracowników GBL, bibliotek akademii medycznych oraz z innych źródeł.

Przyjęty w 1983 r. profil tematyczny czasopisma przez długi okres nie zmieniał się. Jednak rozszerzająca się w latach dziewięćdziesiątych aktywność informacyjno-naukowa GBL i skupionych wokół niej środowisk lekarskich w dziedzinie historii medycyny spowodowały napływ i potrzebę publikowania różnych materiałów z tego zakresu: biografistyki, bibliofilstwa, zagadnień sztuki związanych z medycyną itp. Włączenie tej problematyki, ukazującej wkład pracowników służby zdrowia do ogólnopolskiego dorobku kulturowego zwiększył zasięg odbioru *Biuletynu GBL* w środowisku lekarzy, historyków i osób zainteresowanych dziejami medycyny i kultury.

Poszerzonej oferty *Biuletynu GBL* w latach dziewięćdziesiątych nie udało się jednak wystarczająco zrównoważyć materiałami o współczesnych zagadnieniach medycznego bibliotekarstwa i informacji naukowej, a zwłaszcza artykułami o problemach praktycznych, z zakresu szkolenia bibliotekarzy itp.

Kolejnym etap w wydawaniu *Biuletynu* rozpoczął się w latach 1998-1999. W dniu 21 września 1998 r. na posiedzeniu Komitetu Redakcyjnego podjęto postanowienia odnośnie polityki wydawniczej czasopisma od 1999 roku:

Inspiracją do zmiany formuły czasopisma oraz zasad współpracy bibliotek w jego procesie edycyjnym stało się powołanie Konferencji Dyrektorów Akademickich Bibliotek Medycznych, która zainteresowana była wymianą informacji i doświadczeń na łamach organu środowiskowego. Powołanie nowego czasopisma wydawało się zbyt kosztowne. W wyniku sugestii przedstawionych na Konferencji Problemowej Bibliotek Medycznych w Poznaniu w czerwcu 1998 roku, przygotowano wstępne

założenia modyfikacji już istniejącego czasopisma. Postanowiono ograniczyć tematykę historyczno-medyczną na rzecz aktualnych problemów bibliotekarstwa, materiałów instruktażowych i szkoleniowych oraz wymiany bieżących doświadczeń. W wydawnictwach akademii medycznych brakowało miejsca na publikowanie tego typu materiałów, a Główna Biblioteka Lekarska finansując i redagując w zmienionym trybie dotychczas wydawany *Biuletyn* mogła wówczas przy aktywnej współpracy całego środowiska zaspokoić wspomniane potrzeby bez nakładu dodatkowych środków, jednocześnie wypełniając swe statutowe obowiązki jako biblioteki wiodącej na rzecz całej sieci.

Na posiedzeniu panowała zgoda co do tego, że warunki działania członków dotychczasowego komitetu redakcyjnego na rzecz nowej formuły *Biuletynu* praktycznie się nie zmieniają. Jego treść nie zawsze przystawała do potrzeb czytelników z obiektywnych uwarunkowań, z których najistotniejsza była niechęć do posługiwania się piórem samych bibliotekarzy praktyków. Dlatego uznano, że podstawowym warunkiem powodzenia i wdrożenia nowych założeń programowo-wydawniczych będzie aktywizacja członków zespołu redakcyjnego, mobilizacja wszystkich pracowników bibliotek, którzy w jakikolwiek sposób zajmują się organizacją pracy, a zwłaszcza wdrażaniem nowych metod pracy, obsługą użytkowników informacji, a także analizowaniem stanu i efektywności systemów biblioteczno-informacyjnych. Ważny był każdy pomysł i informacja o nowej metodzie pracy jako źródło dalszej inspiracji czy pretekst do wszczęcia dyskusji.

Przyjęto tryb zmian, który nie wymagał modyfikacji w zapisach rejestru prasowego ani w numerze ISSN.

Nowy program przy zachowaniu dotychczasowych działów czasopisma, kładł nacisk na bieżące materiały dotyczące praktyki bibliotecznej, doświadczeń, wdrożeń, trudności i osiągnięć sieci bibliotek medycznych, wydarzeń z życia bibliotek - zarówno polskich jak i zagranicznych oraz zagadnień współpracy międzynarodowej. Szersze opracowania, materiały i sprawozdania w tym zakresie ukazywać się miały w dziale „Z życia bibliotek” lub „Sprawozdania”, a tylko drobne komunikaty znalazły swe miejsce w rubryce „Kronika”. Oprócz wspomnianych materiałów i dotychczasowych rubryk („Artykuły”, „Materiały”, „Sylwetki”, „Nekrologi” itp.). W „Biuletynie” miały też znaleźć się rubryki „Przegląd Piśmiennictwa” oraz „Listy do Redakcji”. W ramach „Przeglądu” pożądane były szersze omówienia publikacji zagranicznych.

W wyniku przyjętych zmian współwydawcą „Biuletynu” (w rozumieniu „Instytucja sprawcza”) stała się obok GBL Konferencja Medycznych Bibliotek Naukowych. Dotychczasowy komitet redakcyjny – określony od tej chwili jako „Honorowy Komitet Redakcyjny” – miał działać w dotychczasowym składzie – dyrektorów akademickich bibliotek głównych (w tym Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego). Do redakcji określanej jako „Kolegium Redakcyjne” dokooptowano reprezentanta

Komitetu Honorowego w celu utrzymywania łączności między redakcją *Biuletynu* a środowiskiem akademickich bibliotekarzy medycznych.

Kolegium redakcyjne miało funkcjonować permanentnie stosownie do potrzeb, natomiast Komitet Honorowy miał się spotykać z zespołem kolegium lub jego przedstawicielami w zasadzie raz w roku, zwykle w czasie dorocznej Konferencji Problemowej Bibliotek Medycznych, w celu ustalenia planów wydawniczych, przydzielania zadań, zgłaszania pomysłów i inicjatyw oraz szczegółowej oceny działania redakcji w minionym okresie. Kolegium odpowiadało za całokształt procesu wydawniczego jak również za kompletowanie materiałów do druku przygotowywanych przez pracowników GBL i akademii medycznych jak i pochodzących z innych źródeł spoza GBL i środowiska akademii medycznych. Członkowie Honorowego Komitetu Redakcyjnego z racji swych funkcji kierowniczych mieli obowiązek mobilizowania personelu bibliotek akademickich do nadsyłania materiałów do druku w *Biuletynie*.

Uczestnicy posiedzenia uznali za ważne nawiązanie współpracy ze wszystkimi bibliotekami medycznymi w kraju, również spoza resortu zdrowia (PAN, MON, MK itp.). W związku z tym kolegium redakcyjne zostało zobowiązane do wystąpienia z pisemnym zaproszeniem do takiej współpracy oraz wyznaczenia osoby odpowiedzialnej za współpracę redakcji z bibliotekarzami, potencjalnymi autorami materiałów do *Biuletynu GBL*.

Powyższy program zakładał wydatne zwiększenie nakładu czasopisma oraz zwiększenie częstotliwości. Czasopismo miało stać się kwartalnikiem, aby mogło spełniać rolę organu służącego bieżącym potrzebom, drukującego zapowiedzi, a nie tylko relacje z tego, co miało miejsce rok wcześniej i w miarę możliwości miało publikować teksty wystąpień przed ich wygłoszeniem na konkretnej konferencji. Uznano jednak, że mimo tego założenia brak było wówczas podstaw, by określenie „kwartalnik” wprowadzić na okładkę *Biuletynu* bez praktycznego rozpoznania, jak potoczą się losy wydawnictwa w 1999 roku.

Organizacja prac redakcyjno-technicznych oraz kolportażu pozostały bez zmian.

Plany dalszego rozwoju *Biuletynu GBL* nie zostały – niestety – zrealizowane. Po śmierci dyrektora prof. Janusza Kapuścika współpraca pomiędzy GBL a bibliotekami akademii medycznych uległa pewnemu osłabieniu, w tym także z Honorowym Komitetem Redakcyjnym w sprawie *Biuletynu*. Cały ciężar wydawania czasopisma spadł na 2 osoby: redaktora naczelnego i sekretarza redakcji. Redaktorem naczelnym został dr Edward Pigoń.

Podjęte zostały pewne próby ożywienia publikacji. Próbowano urozmaicić treść artykułów przez nawiązanie współpracy z instytucjami nie będącymi bibliotekami medycznymi, próbowano pozyskać nowych czytelników, zamieszczać płatne reklamy. Niestety – pogarszająca się sytuacja ekonomiczna nie sprzyjała rozwojowi *Biuletynu*. Konieczne było znaczne podniesienie ceny, aby wyrównać koszty produkcji, zmniejszony został nakład. Przychody ze sprzedaży były niewielkie.

Problemy związane z materiałami poligraficznymi okazały się trudne do pokonania. Zaczęły się kłopoty ze sfinansowaniem bieżącej działalności działu reprografii, cóż dopiero mówić o zakupie drogich materiałów poligraficznych, konserwacji maszyn drukarskich i utrzymaniu drukarni. Ze względu na duże koszty utrzymania i konieczność dostosowania drukarni do nowych przepisów BHP, została ona w końcu zlikwidowana.

Po odejściu dra E. Pignonia na emeryturę, nie został powołany nowy redaktor naczelny. Nowy sekretarz redakcji - lek. wet. Jacek Drogosz próbował zorganizować redakcję w celu wydawania *Biuletynu* w formie elektronicznej, jednak bez skutku. Osoby odpowiedzialne za skład przeciążone były podstawowymi obowiązkami.

W efekcie – rzecz by można - *Biuletyn* umarł śmiercią naturalną będącą efektem cięć ekonomicznych w świecie kultury i nauki, trudnej sytuacji finansowej GBL, a być może też w jakimś stopniu niedocenianiem czasopisma w środowisku.

Pozostaje mieć nadzieję, że *Forum Bibliotek Medycznych*, które wypełniło lukę po nieistniejącym już *Biuletynie GBL* skuteczniej oprze się problemom ekonomicznym, z jakimi boryka się w chwili obecnej polska nauka i kultura.

